

Persmap

BRUSSELS LEXICON

door Sera de Vriendt en Marcel de Schrijver

Een woordje uitleg door Sera de Vriendt

BRUSSELS LEXICON

is een vertalende woordenlijst (Nederlands-Brussels en Brussels-Nederlands)

Waarom een Woordenlijst?

Kennelijk bestaat er een behoefte, vooral bij Brusselaars, om in een hanteerbare en betrouwbare publicatie informatie te vinden over de woordenschat van het authentieke Brussels dialect. Het gaat hier om het Vlaamse, eigenlijk juist het Zuidbrabantse dialect, dat tot in de negentiende eeuw de taal was van de meerderheid van de Brusselaars, maar nu – helaas – nog maar door een kleine minderheid van de Brusselse bevolking gesproken wordt.

Er is gekozen voor een vertalende woordenlijst, bestaande uit twee delen: Nederlands-Brussels en Brussels-Nederlands. Waarom?

Het eerste deel, Nederlands-Brussels, is in de eerste plaats bestemd voor (vooral jongere?) Brusselaars, die, de een wat vaker dan de ander, Brussels horen spreken of hebben horen spreken en door allerlei recente initiatieven (voorstellingen van het Brussels Volkstejoëter, de Weik van het Brussels, de kolom van Freddi Smekens in Brussel deze Week, etc.) in contact komen met het dialect. Ze vinden het dialect leuk (dat is het ook!) en voelen dat het deel kan uitmaken van hun Brusselse identiteit.

De meesten van hen zijn in het Nederlands opgevoed en/of hebben in het Nederlands school gelopen. Als ze Brussels horen, herkennen ze uiteraard een aantal woorden: van, of, en, rond, kant. Veel woorden hebben in het dialect immers precies dezelfde vorm als in de standaardtaal. Andere zijn eigenlijk dezelfde woorden maar worden anders uitgesproken; dit verschil in uitspraak is in de meeste gevallen systematisch, wat maakt dat die woorden eveneens gemakkelijk herkenbaar zijn en dus ook gemakkelijk onthouden kunnen worden: aan de Nederlandse ij beantwoordt bij voorbeeld meestal in het Brussels een aai, zoals in schraaive, blaaiive, kraaige, waain, raaik, waaif, etc. Maar het dialect heeft natuurlijk ook zijn 'eigen' woordenschat: wegen zijn niet glad, maar gletteg, een verdieping is 'n stozje, een Brusselaar struikelt niet, maar sjoenkelt, hij kust of zoent niet, maar geeft 'n bês, etc. Voor tal van begrippen gebruikt men Franse of van het Frans afgeleide woorden: cahier, gidong, repeteire, derailleire, etc.

Woorden van al die verschillende types zijn in het Brussels Lexicon opgenomen.

Anderzijds zijn er ook Brusselaars, niet alleen Nederlandstaligen maar ook Franstaligen, die om dezelfde redenen als hierboven, belangstelling hebben voor het dialect: ook zij hebben in hun jeugd thuis of bij de grootouders Brussels horen spreken, het maakt sowieso deel uit van hun identiteit, ze hebben sympathie voor het dialect en als ze toevallig in contact komen met het dialect willen ze het graag verstaan. Daarom is er ook het tweede deel van onze Woordenlijst, Brussels-Nederlands.

Wat men in de Woordenlijst vindt, en wat niet.

Het boek is een woordenlijst en geen woordenboek. Als men het bij voorbeeld met het Woordenboek van het Asses van Lode Pletinckx vergelijkt, dan vallen meteen een paar grote verschillen op:

- een woordenboek probeert veel vollediger te zijn;
- een woordenboek geeft ook heel wat grammaticale informatie: tot welke woordsoort het woord behoort (werkwoord, zelfstandig of bijvoeglijk naamwoord, bijwoord, etc.), het genus (of geslacht) van zelfstandige naamwoorden, de hoofdtijden van werkwoorden, etc.;

- een woordenboek somt alle mogelijke betekenissen op van elk woord, met voorbeelden;
- een woordenboek vermeldt ook de geijkte uitdrukkingen waarin het woord voorkomt.

Een woordenboek van het Brussels maken leek te hoog gegrepen; er waren ook een aantal goede redenen om daarvan af te zien:

- een woordenboek zoals dat van het Asses is een levenswerk; het publiceren van een handige en nuttige woordenlijst mocht echter niet te lang op zich laten wachten;
- het boek moest verkoopbaar zijn, dus niet te duur, dus ook niet te dik!
- Brussel is een stad bestaande uit negentien gemeenten, waar veel variatie verwacht kan worden en wel degelijk bestaat, niet alleen tussen verschillende gemeenten, maar soms ook tussen verschillende wijken; alle bestaande varianten optekenen was onbegonnen werk; ze allemaal vermelden zou het boek onleesbaar gemaakt hebben;
- er moest ook rekening gehouden worden met het feit dat al een aantal recente werken bestaan, met soms een uitgebreide bespreking van typische Brusselse woorden en uitdrukkingen: de laatste versies van Marcel de Schrijver: ... of uude ni good, uitg. De Speegelmanne 2005 en, in het Frans, Keskeseksa?! , uitg. De Speegelmanne, 2007, en Georges Lebouc, Dictionnaire du bruxellois, uitg. Le Cri, 2005.

De volgende afspraken waren bepalend voor vorm en inhoud van het boek:

Het aantal woorden moest enigszins beperkt blijven. Als uitgangspunt is de index van het Woordenboek van het Asses (achteraan, blz. 716 en vlg.) genomen, een aantal woorden zijn weggelaten (bij voorbeeld termen betreffende de hopteelt) en een aantal woorden toegevoegd. Voor deze toevoegingen is vooral gebruik gemaakt van het Basiswoordenboek Nederlands van P.de Kleijn en E.Nieuwborg (Wolters, Leuven, 1983): dit bleek heel nuttig te zijn omdat nogal wat heel gewone, frequente woorden niet door Pletinckx opgenomen waren. Ook het Woordenboek van het Leives van W.Wellekens suggereerde nog een enkele tientallen toevoegingen. In totaal telt (elk deel van) de woordenlijst wat meer dan 6.000 woorden.

Voor elk woord vermeldt de lijst een beperkt aantal vertalingen. In de meeste gevallen lag dat voor de hand en was er geen probleem. Stoel is stool, groen is greun en springen is springe. Soms waren echter meer equivalenten in het dialect (of in de standaardtaal) denkbaar. Soms zijn twee (zelden meer) equivalenten vermeld; voor de rest wordt verwezen naar de boeken van Marcel de Schrijver.

Deze woordenlijst bestaat uit woorden. Men vindt er dan ook geen vaste uitdrukkingen in (die staan dan weer in overvloed in de boeken van Marcel de Schrijver). De enige uitzonderingen op deze 'regel' zijn vaste woordgroepen zoals 't afstappe 'weggaan' en kêt van oêsem 'kortademig'; deze hebben meestal één woord als equivalent in de standaardtaal.

De grammaticale informatie is uiterst beperkt: bij zelfstandige naamwoorden wordt het genus alleen vermeld als het anders is dan in het Nederlands (bij voorbeeld : veenster, uug en uur zijn vrouwelijk, waar de Nederlandse woorden 'venster, oog en oor' onzijdig zijn); bij onregelmatige werkwoorden (bij voorbeeld doon en eite) of - minder vaak - bijvoeglijke naamwoorden (bij voorbeeld ruud en schuun) wordt naar de Grammatica van het Brussels verwezen van S.de Vriendt.

Varianten. Niet alle Brusselaars hebben precies dezelfde woordenschat. Het was onmogelijk om alle bestaande varianten op te tekenen. Het zou vermoedelijk voor de meeste lezers ook verwarringstichtend geweest zijn om bij een bepaald woord verschillende vormen aan te treffen die men respectievelijk in Evere, Kuregem, Bosvoorde en (Ukkel) Stalle zou gebruiken!

Het Brussels wordt ook niet door alle Brusselaars op dezelfde manier uitgesproken.

In sommige gevallen was dat geen probleem. Of de r-klank gevormd wordt ter hoogte van de huig (de zogenaamde huig-r) of tegen de boventanden (de zogenaamde tongpunt-r) is niet relevant voor de weergave in de spelling.

Andere varianten, die bij heel veel woorden optreden en die bij een groot aantal sprekers waargenomen kunnen worden, kunnen in de spelling op een verschillende wijze worden weergegeven. Sommige Brusselaars (vooral in het noordwesten en het noorden van de agglomeratie) zeggen bij voorbeeld tôfel, slôpe, môke, Lôke, etc. waar anderen toêfel, sloêpe, moêke, Loêke uitspreken.

In deze gevallen is voor de variant gekozen die men het vaakst in het centrum van de stad hoort.

Dit geldt voor:

oê: toêfel, sloêpe, moêke, Loêke (daarnaast ook ô);

aai: baai, maai, paraai, 'bij, mij, prei' (daarnaast ook aa; hierbij moet opgemerkt worden dat men, bij sprekers die aa uitspreken, toch een klein verschil kan waarnemen tussen de uitspraak van, bij voorbeeld, de woorden voor 'vrij' vraai en 'vrouw' vraa);

ôi: bôik, krôis, bôite, 'buik, kruis, buiten' (daarnaast ook oeik)

Een apart geval zijn woorden die beginnen met een van de prefixen om-, on- en ont- : soms wordt de klinker als o- uitgesproken, soms als oe- (soms hetzelfde woord met de een of de andere klinker), soms wordt de -n- van on- en ont- als een -m- gerealiseerd.

De weinige gevallen waar twee varianten vermeld zijn, zijn vormen die allebei veelvuldig door Brusselaars gebruikt worden, zoals uuk en oek, 'ook'.

Praktische info:

Het Brussels lexicon zal verkocht worden in de volgende boekhandels:

- De Standaard (Brussel, de rand rond Brussel en Vlaamse steden)
- De FNAC Brussel
- Passa Porta Brussel

Bij de volgende verenigingen:

- Academie van het Brussels
- De Speegelmanne Jette
- ARA! vzw
- Brussels Volkstejoêter

De verkoopprijs kan variëren tussen 15,00 en 20,00 Euro.

Bestellen via de Academie kan bij:

Mark Quintelier

mquindek@skynet.be

0496/164995

- Voor het opsturen van het boek zullen 2,00 Euro verzendingskosten worden aangerekend

Persinfo:

Marcel de Schrijver (auteur): 02/428 05 86

Sera de Vriendt (auteur): 02/358 37 11

Geert Dehaes (Voorzitter): 0476/96 61 62

www.avhb.be